

Kitajska protislovja

STEPHEN S. ROACH, Finance, 13.11.2017

Ne glede na samohvalno obarvano Ši Jinpingovo politično poročilo 19. narodnemu kongresu lahko utemeljeno verjamemo, da stoji kitajsko gospodarstvo na začetku dolgo napovedovane poti dolgoročne strukturne preobrazbe. Za dosego svojega cilja pa bo morala Kitajska razrešiti tri protislovja.

Kongres kitajske komunistične partije na vsakih pet let je redek dogodek, v katerem se ritual in dogma združujeta z introspekcijo in strategijo. 19. Narodni kongres, ki se je začel 18. oktobra, ni nobena izjema.

Ne glede na napetost zaradi morebitnih sprememb v vodstvu stranke, ki se navadno pojavijo na koncu seje, je bilo politično poročilo predsednika Ši Jinpinga z otvoritvenega dne zelo pomembno. Zlasti ga je zaznamovalo dejstvo, da govor zadeva Kitajsko prav toliko kot samega Ši Jinpinga. Kot poudarja **Alice Miller**, vodilna sinologinja v Stanfordski instituciji Hoover, je bilo skrbnemu pisanju poročila namenjeno celo leto dni s ciljem prikazati soglasje najvišjega organa stranke, 205-članskega centralnega odbora.

Iz govora so zlasti pomembni trije zaključki. Najprej, ideološke podlage "Ši Jinpingove misli" so bile povzdignjene na enako stopnjo kot „misel **Mao Zedong**-a“, s čimer je Ši učinkovito preskočil svoje tri predhodnike - **Hu Jintaa**, Jiang Zemina in celo spoštovanega Deng Šjaopinga. Odkar je bil Ši novembra 2012 imenovan za generalnega sekretarja, je bilo sicer veliko napisanega o konsolidaciji njegove moči, a s tem govorom je dejstvo postalo tudi uradno. Po samo petih letih mandata je strankarsko vodstvo Šija omaznilo za eno največjih dveh osebnosti v sodobni kitajski zgodovini.

Drugič, politično poročilo s trdnim prepričanjem govori o Kitajski, ki je vstopila v "novo obdobje". Toda s poudarkom kitajskega rekla, češ da "... je zadnji del poti le na polovici ciljne točke", je Ši skiciral še bolj ambiciozno prihodnost.

Kitajska si je postavila dva cilja - dokončanje naloge izgradnje tako imenovane zmerno uspešne družbe do leta 2035, nato pa do leta 2050 vzpostavitev svojega položaja kot Velike moči. V nasprotju s predhodnimi kitajskimi podvigi pri določanju ciljev pa omenjena cilja stoletja tokrat nista kvantificirana (a približno ustrezata ustanovitvi stranke leta 1921 in ustanovitvi Ljudske republike Kitajske leta 1949). Vsekakor pa željno poudarjata dolgo pričakovano nacionalno pomladitev, ki jo je Ši poimenoval "kitajske sanje".

Morda je tretja točka najbolj zanimiva. Je v obliki "glavnega kitajskega protislovja" - marksističnega koncepta, podanega kot priznanje obstoja temeljnega problema, ki ga je treba rešiti. Glavno protislovje, ki je tipično eliptično in dvomno, je povod za obširno razpravo o tveganjih in priložnostih, strategiji in taktiki, reformah in upravljanju – skratka o vsem, kar bo v bližnji prihodnosti oblikovalo obete Kitajske.

Velika novica je, da se je pod Ši Jinpingovim vodstvom stranka prvič po letu 1981 lotila preverjanja svojega glavnega protislovja. Medtem ko se je to protislovje prej predstavljalo kot kompromis med potrebami ljudi in kitajsko "nazadnjaško socialno proizvodnjo", se danes obravnava kot napetost med "neuravnoveženim in neustreznim razvojem" in "naraščajočimi potrebami ljudi za boljše življenje".

Tako prenovljen opis glavnega protislovja pa se ni pojavil kar z jasnega. Odločno označuje daljnosežne spremembe v nacionalni perspektivi - od zornega kota revne države v razvoju do vse bolj uspešne družbe, osredotočene na to, da postane velika sila. Upošteva tudi kritiko nekdanjega premiera **Wen Jiabaoja**, ki je marca 2007 opozoril, da je kitajsko gospodarstvo postalo vse bolj nestabilno, neuravnoveženo, neuskkljeno in [končno] nevzdržno.

Z reševanjem vztrajnih in skrb zbujajočih kitajskih neravnovesij sta se v zadnjih desetih letih ukvarjala dva petletna načrta - dvanajsti, ki je bil sprejet leta 2011, in trinajsti, sprejet leta 2016 - ter cela vrsta reform, sprejetih na tako imenovanem tretjem plenumu leta 2013. Ši Jinpingovo politično poročilo ne spreminja glavnega cilja teh prizadevanj. Posebnega pomena pa je dejstvo, da je iskanje vnovičnega ravnotežja odslej vključeno v strankine ideološke podlage. Je temeljni steber Ši Jinpingove misli.

Osredotočanje političnega poročila na glavno protislovje Kitajske zbuja tudi pomembna vprašanja o tem, kaj morda še vedno manjka v dolgoročni strategiji stranke. Tri »sekundarna protislovja« so še posebno izrazita na gospodarski ravni.

Prvič, med vlogo države in trgom obstaja stalna napetost pri usmerjanju dodeljevanja sredstev. Gre za očitno protislovje reform tretjega plenuma iz leta 2013, ki se je osredotočal na navidezno neuskkljeno kombinacijo "odločilne vloge" trgov in trdne podpore državnemu lastništvu.

Stranka je dolgo verjela, da sta ti dve značilnosti gospodarskega življenja združljivi v tako imenovano mešano gospodarstvo s kitajskimi značilnostmi. Ši Jinpingovo politično poročilo pohvali mešani model lastništva, prizadeva pa si tudi za gospodarstvo pod vodstvom velikih podjetij doslej nedosežene globalne konkurenčnosti. Hkrati se previdno izogne kočljivemu vprašanju reforme državnih podjetij, ki bo za razrešitev omenjenega protislovja morda potrebna zato, da bi se izognili japonskemu "zombi" problemu kronične prezadolženosti.

Drugič, med ponudbo in povpraševanjem vlada precejšnja napetost. Glede na nedavne izjave drugih visokih kitajskih uradnikov politično poročilo nedvoumno poudarja, da so strukturne reforme na strani ponudbe največja prednostna naloga oblikovalcev ekonomske politike. S tem povezani poudarki na produktivnosti, inovativnosti, zmanjševanju presežnih zmogljivosti in premikanju navzgor po vrednostni verigi v proizvodnji in storitvah so ključni gradniki tega prizadevanja.

Hkrati pa poročilo zmanjšuje pomembnost končne porabe in storitev, ki sta na seznamu prednostnih nalog za posodobljeno gospodarstvo zdrknila daleč navzdol. A osredotočanje na stran ponudbe brez posvečanja enake pozornosti temeljem agregatnega povpraševanja je presenetljivo in potencialno skrb zbujajoče.

Zadnjo sekundarno napetost lahko najdemo v nasprotju med potjo in ciljem. Ne glede na samohvalno obarvano Ši Jinpingovo politično poročilo 19. narodnemu kongresu lahko utemeljeno verjamemo, da je kitajsko gospodarstvo na začetku dolgo napovedovane poti dolgoročne strukturne preobrazbe. Čeprav storitvene panoge skokovito naraščajo, so še vedno na zelo nizki stopnji razvoja, saj pomenijo le 52 odstotkov BDP. Tudi poraba gospodinjev, ki se prav tako hitro povečuje, je še vedno manjša od 40 odstotkov BDP.

Čeprav je Kitajska lahko na poti k "novi normali" ali "novi dobi", ostaja njena končna destinacija zelo oddaljena in na poti je treba rešiti še veliko protislovij.